ԵՐԵՍՆԵՐՈՐԴ—ՏԱՐԻ—ԹԻՒ—2859 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ—2—ԱՊՐԻԼ—1881

ԳԱՑՄԱՆՔ

Տարեկան գին Կ. Պոլսոյ համ. 10 Մէճ.
» » Գաւառաց » 12 »
Վեցամս. » Կ. Պոլսոյ » 5 »
» » Գաւառաց » 6 »
Օտար երկիրներու » 2 1/2 Լիրա
Ծանուցման տողը մէկ անգամի համար 3 ղրշ, երկու անգամի համար 2 ղրշ. է. աւելի անգամներու համար զատ սակարկութիւն կը լինի.
Մէկ մի թիւ 40 փարա արժած.

ՄԱՍԻՍ

ԼՐԱԳԻՐ

ՀԱՆԱՊԱԶՕՐԵԱՑ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ԳԱՑՄԱՆՔ

Գուրս գնացած լրագրոյ ճամբու ծախքը խմբագրութեան վրայ է.
Լրագրոյ վերաբերեալ նամակ կամ որ և իցէ գրութիւն խմբագիր—Տնօրէն միայն ուղղուի, Կ. Պոլիս Պօսթ—Պօստ Ծէլալ պէյ խան թիւ 31 Մասիսի գրասենեակը.
Ճամբու ծախքը չվճարուած նամակ չընդունուիր.
Զտպուած նամակ, յօդուած, եւ ևս չեն տրուիր.

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ 2 ԱՊՐԻԼ

ՀԵՌԱԳՐԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Աթէնք 13 ապրիլ.

Աշխատասիրի համառօտ խմբագրութեան յաւելուածով ... (see lines below)

Աշխարհի համառօտ խմաստն այն ծանուցագրոյն զոր Յունաստանի կառավարութիւնը ներկայած է ի պատասխանի տէրութեանց ապրիլ 7ի ծանուցագրոյն։

Յունաստան, իրեն ուղղեալ հրաւէրին առջեւ ամեն բանէ աւելի կը փափաքի վստահել թէ առաջարկեալ լուծումն անմիջապէս կամ խիստ կարճ ժամանակի մէջ խաղաղութեամբ պիտի գործադրի։ Նմանապէս կ'ուզէ վստահել թէ այսմ վերաբերեալ երաշխաւորութիւնք Տէրութեանց կողմէ պիտի տրուին Յունաստանի։ Ըստ որում Յունաստան խաղաղութեան կը բաղձայ, պիտի փութայ իրեն թողուած տեղերը գրաւել. բայց չկրնար իրենց բաղդին թողուլ նոր գծէն դուրս մնացած Հելլենացիներն, ուստի և նոցա կողմէն Տէրութեանց արդարասիրութեանն հրաւէր կը կարդայ (1)։

Բէռլին 13 ապրիլ.

Մեծ յուզմունք կը տիրէ կայսրն Օրթոտոքս ժողովրդեան մէջ Բիտոփ արքեպիսկոպոսի եպիսկոպոս մի պաշտօնանկ ընելուն պատճառաւ։

Վերջին երկուշաբթի աւուր չարժին վերայ գետինը չատ տեղեր մի մէթրօ վար իջաւ։ Գետնին տակէն յաճախ լսուած որոտմունք ենթադրել կուտան թէ հրաբուխ մի բանկած է։ Կղզւոյն բնակիչք խմբովին Խղմիր կը գաղթեն։

Կղզւոյն խլամտութեանց ցոյց տուած պաշտօնական թիւը կը հասնի 8000 մեռելոց և 10000 վիրաւորելոց։

Այս առաւօտ հասած հեռագիր

Լոնտրա 14 ապրիլ.

Պ. Կորտոն, որ Իրլանտայեցւոց դէմ բացուած անյաջողին դատին մէջ կառավարութեան հակառակորդներէն մին էր և հողային միութեան մի գործօն անդամն էր, ժողովուրդն օրինաւոնցութեան գրգռելու յանցանօք երեք ամբաստանեալ ի Պրլամբրիս։

Լոնտրա 14 ապրիլ.

Երէկ, Լորտ Պիքընսֆիլտ դարձեալ չատ նեղուեցաւ, և տկարութիւն պակասութիւն ցոյց տուաւ, որ նոր և անհրաժեշտ ախտանիչ մ'է։

Գաղութներու գլուխները Սըր Հէրքիւլ Ռոպինսընի միջնորդութիւնն ընդունեցին, և կը թուի թէ ի մօտոյ գոհացուցիչ խաղաղութիւն մի պիտի կնքուի։

Փարիզ 13 ապրիլ.

Վիէննայէն կը հեռագրեն Տէպաւ լրագրին թէ հիւսիսային Ալպանիա ապստամբութեան մէջ է, և թէ 15,000 Ալպանիացիք Նեբրոբյի վրայ կը քալեն։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Մեսէնճըր փաւէրական այրիպնե տեղ կը ծանուցանէ թէ մինչեւ Բիւսի այսին գեւոնը վար կ'իջնէ, կզզւոյն և մօտակայ գամաք երկրին մէջ տեղի ծովուն յատակը կը բարձրանայ, այնպէս որ 45 գրկաչափ խորութիւնը 15 գրկաչափի իջած է։

Նէօլոգոս լրագիրը Քիոսէն ստացած եկած հեռագրերէ առնելով կը ծանուցանէ թէ վերջին երկու ասորի ցնցմանց վրայ, որք երկուշաբթի օրը տեղի ունեցան, Քիոս կղզւոյն վրայ մինչեւ ցարդ

(1) Մեսէնճըր լրագիրը մասնաւոր ազբերէ խմանալով կը ծանուցանէ թէ Հելլենական կառավարութիւնն առաջարկեր է Տէրութեանց որ Եպիրոսի նահանգին ինքնօրինութիւն տրուի։

գերծ մնացած բոլոր չէնքերն ալ կործաներ են, բայց մէջը մարդ չէր մնացած. ուստի միմիայն փողոցը գտնուողք զոհ գնացեր են։

Թուրք լրագրոյ եկած նամակները կը ծանուցանեն թէ Քիոսի երկրաշարժէն անմիջապէս յետոյ, Զանաքէ—Գալէսի կողմն եւ սատանի երկրաշարժի ցնցումներ տեղի ունեցեր են։

Նոյնպէս կը ծանուցանեն թէ տեղւոյն կառավարիչ Մէհմէտ Բէյ չատ փութով ի նպաստ դժբաղդներոյ հանգանակութիւն բացեր է. նաև կը ջանայ եղեր տեղւոյն մարախի սերմերը ջնջել։

Թունուզի խնդիրը կարևորութիւն կ'առնէ։ Վոլթը իւր այս աւուր թուով կը ծանուցանէ թէ Բ. Դուռը չէզոքական մի զրկելով առ տէրութիւնս, Ճէզայիրի սահմանագլխին վրայ հանդարտութիւնը վերահաստատելու նպատակաւ Թունուզի կառավարութեան ձեռք առած միջոցներն խնդացուցեր է նոցա։ Բ. Դուռը կը հաստատէ թէ այդ միջոցներն ազդեցիկ են, և յայս կը յայտնէ թէ Ֆրանսական կառավարութիւնն իւր սահմանագլուխները պաշտպանելէ աւելի գործողութիւն մի չըներ։

Ըստ վերջին տեղեկութեան, կը յաւէ նոյն լրագիրը, Բ. Դուռն հեռագիր մի զրկեր է Թունուզի կուսակալին, և ինչ ինչ խորհուրդներ տուեր է։

Առ այժմ, հետեւաբար, կանխահաս կը թուի այն լուրը թէ Թունուզի կուսակալն օգնական զօրք խնդրեր է Բ. Դրնէն ի զգուշութիւն Ֆրանսական զօրաց Թունուզի երկիրը մտնելու հաւանականութեան դէմ։

Թունուզի գործոյ վրայ Մէօնինճըր ալ սա տողերը կը հրատարակէ։

«Թունուզի գործերը մտահոգութիւն կը պատճառեն Բ. Դրան. կը վախցուի որ Ճէզայիրի և Թունուզի սահմանագլխին վրայ տեղի ունեցած դէպքերն, որք Ֆրանսական կառավարութեան սկսած գործողութեանց պատճառ եղած են, կրնան տեղի տալ ուրիշ այնպիսի դէպքերու, որ Թուրքիոյ ազդեցութիւնը նուազեցնեն Ափրիկէի հիւսիսային եզերաց վրայ։ Ուստի Թուրքիոյ կողմէն դիւանագիտական գործողութիւն մի նախատեսելի է։ Մեր գիտցածին նայելով, դեռ յայտնի չէ թէ ինչ ձև պիտի առնայ այս գործողութիւնը։ Խնդիրն երէկ նախարարաց մի մասնական խորհրդին մէջ քննուեցաւ, և յետոյ չաբաթնականեցաւ պալատան մէջ։ Բ. Դուռն այս մասին դիւանագիտական սարքէզը չմտած, դադարմարաց փոխանակութիւն մի պիտի ունենայ դեսպանաց հետ։»

Այս գործողութիւնը Վոլթի ծանուցած չէզոքարարական պարտի լինել։

Վոլթը իւր այս աւուր քաղաքական տեսութեան մէջ կը ծանուցանէ թէ մի քանի միհապետք հեռագրեր զրկեր են Յունաստանի Թագաւորին՝ խնդրելով որ ընդունի իրեն մատուցուած առաջարկներն ի մասին Թուրքօ—Հելլենական սահմանագլխին։ Գէորգ Թագաւորը պատասխաներ է թէ այդ մասին տրուելիք որոշման մի տալ իւր նախարարութեան կը վերաբերի։ Իսկ նախարարութիւնն ալ կը յայտարարէ եղեր թէ ինք այս մասին պատասխանատուութիւն յանձն առնուլ չուզեր, այլ երեսփոխանաց ժողովին պիտի ներկայէ գործը։

Մինչերկրական Անգղիական նաւատորմին հրամանատար Սըր Ճ. Գ. Սէյմուր նախագահ ընտրուեցաւ Քիոսի մէջ գործող նպաստամատոյց մասնախմբին։

Այսօր ժամը 4ին միջոցները, Գում—Գարուի երկաթուղւոյ կայարանին մօտ հրդեհ ծագելով, 5 տուներ հրոյ ճարակ եղան։ Այս տուներուն տէրը Թուրք էր, բայց վարձակալք Հայեր և Ցոյներ էին։

Մէքքէի Ս. Տեղեաց ջուրի ճամբաները վերանորոգելու համար Հնդկաստանի իսլամաց կողմէ Մէքքէ դրկուած մեծաքանակ գումարները ճամբան Պէտէվի Արաբաց ձեռքն ինկած են։

Անգլիացիները, կ'ասէ Մէսէնճըր, Եգիպտացի իշխանազուն Հալիմ փաշային տունէն երկու անձ, Աշմէտ Զօղա էֆէնտի և Աշմէտ էֆէնտի, Լօնտրա հրատարակեալ թուրք լրագրոյ մի տէրերուն հետ յարաբերութիւն ունենալու կասկածանօք բանտարկուած էին պատերազմական պաշտօնատանն և տակաւ կը հարցաքննուէին։ Այս հարցաքննութեամբ հասկցուելով որ իրենց դէմ եղած կասկածն անհիմն էր, վեհ. Սուլթանին հրամանաւ արձակուեցան բանտէն։

Ռուսիոյ Աղեքսանդր Գ. կայսեր գահակալութեան առթիւ՝ վեհ. Սուլթանին քով քաղաքավարական պաշտօն մի կատարելու համար մայրաքաղաքս եկած իմէրէթինսքի իշխանն երէկ գնաց յԱթէնք նոյն պաշտօնով։

Աթէնքի Պիրէօն նաւահանգըստին մէջ այս օրերս ծովառումբի հետաքրքրաշարժ փորձ մ'եղած է, կ'ասէ Սթանտըրտ։

Ֆրանսական Փրդաթոն մի Պիրէոսի նաւահանգիստը կենալու երթալով, խմաց տրուեր է իրեն թէ փորձի համար Հելլենական ծովառումբաներ (թօրբիլեօս) գիշերային իրեն մերձենալու ջանք պիտի ընեն։

Փրդաթոնին հրամանատարն զինուորական տրուեստին հրամայած ամեն նախազգուշութիւններն ի գործ կը դնէ, կրակ վառել, ելեքտրական լոյս գործածել, եւ, եւ, և երբոր երկաթ նետելու տեղը կը հասնի, կը տեսնէ որ երկու Հելլենական ծովառումբանաւ մտած էին իւր կողերուն ներքև։

Ռուսիկանութեան նախարարութիւնը կը ծանուցանէ հասարակութեան թէ Թուրքիոյ դաւառները ճանապարհորդելու համար անպատճառ անցաթուղթ պէտք է առնել։

Տրապիզոնի չրջակայները կենդանեաց հիւանդութիւն ճարակած լինելով, մանաւանդ Օսէմաւյէն տարուած կենդանեաց մէջ, Բ. Դուռն հիւանդութեան առաջն եւս ճարակումն արգիլելու համար հարկ եղած միջոցները ձեռք առնուլ հրամայեց յիշեալ գաւառին մէջ, և սաստ օր քառանթինայի ենթարկեց Օսէսայէն բերուած ամեն կենդանիները։

Վաշինթի հաշիւներն անըմբռնելի են։ Մի քանի չաբաթ առաջ, որպէս լաւ կը յիշեն մեր ընթերցողք, Եպիրոսի և Թեսալիոյ կողմէն համախմբեալ Օսմանեան զօրաց գումարն 250,000ի կը հասցնէր. այժմ՛ը ծանուցանէ թէ 75,000 զօրք միայն կայ։

Այս առաւօտ Թուրք լրագիրք կը ծանուցանեն թէ զինուորական և քաղաքային դատաստանութեանց կանոնագրին ինչ ինչ կէտերը քննութեան ենթարկելու և համաձայնեցնելու պաշտօնով՝ ձեռնհասաւ անձերէ յանձնախումբ մի կազմուեր է ամբաստանելութեամբ վճռաբեկ նիւ ատեանին նախագահ Սիւրիւրի էֆէնտիի, Լիվա Ալիտ փաշայի, եւ.

Կ. Պոլսոյ Իտալական Նորընտիր ընդհանուր հիւպատոս Պ. Սիմոն Տէթթէի նախընթաց օրը Կ. Պոլիս հասաւ։

Անգղիական փէլ-Մէլ լրագրոյն տնօրէն Պ. Թոմբսն իւր կնոջ հետ Կ. Պոլիս եկաւ. փէլ-Մէլ կազէթ, որ առաջ անկախ դիրք մ'ունէր, Պ. Կլատսթօնի նախարարութեան պաշտօնի անցնելէն ի վեր նորա ջերմ պաշտպաններէն մին է։

ԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ազգային ժողովն այսօր գումարեցաւ ի Ղալաթիա ընդ ատենապետ նախագահութեամբ Գեր. Մատթէոս եպիսկոպոսի Իզմիրլեան և ատենապետութեամբ Ց. Մէրնէմ-Դուլի էֆէնտիի։

Ժամ 3ին ատեանը բացուելով մի քանի ատենական գործողութիւնք կատարեցան, որոց մէջ նըշանակութեան արժանի է փոփոխման Սանտալ էֆէնտիի մի առաջարկը թէ, ազգային պաշտօն մը տրուող ո՛ և է անձանց դէմ լրագրոյ կողմէ յարձակում մ'եղած ժամանակ վարչութեան Դատական խորհրդական ընդհանուր դատախազի պաշտօն տանձնելով, ի դատ հրաւիրէ ամբաստանութիւն ընող լրագիրն, և եթէ ամբաստանութիւնն անիրաւ է, ազգային պաշտօնատարին պատիւը պաշտպանէ և այլն։

Սոյն առաջարկը նախաքննութեան յղուեցաւ։

Ցեսոյ ժողովն օրակարգին անցնելով, Թաղային մատակարարութեան օրինաց ծրագրին 9րդ յօդուածէն մինչեւ 26րդ յօդուածն ընդունեց։

Սոյն միջոցին ժամը 5 1/2 հասած լինելով, ատենապետ էֆէնտին ծրագրին քննութիւնը դադրեցուց, և երկու գրութիւն կարդաց, մին կրօնական խորհրդականէն, որ ի պատասխանի Գեր. Իզմիրլեան Մատթէոս եպիսկոպոսի հարցման կը ծանուցանէր թէ Կիլիկիոյ և Աղթամարայ կաթուղիկոսութեանց յարաբերութիւններուն նըկատմամբ վերջին անգամ չինուած կանոնադրութեան մէջ որ և իցէ փոփոխութեան խօսք կամ առաջարկութիւն եղած չէ. Երկրորդն էր Ս. Պատրիարք Հօր մի նամակն, որով Ն. Սրբազնութիւնը կը ծանուցանէր թէ ինչպէս արդէն քանիցս յայտարարած է, յառաջիկայ ապրիլ ամսէն զկնի ոչ ևս Պատրիարք է ինք։

Այս նամակն, աւելորդ է ասել, տխուր տպաւորութիւն մ'ըրաւ ժողովականաց վերայ, և որոշուեցաւ ատենապետաց դիւանին զրկել, որպէս զի Վարչութեան անդամոց հետ խորհրդակցութեամբ զարմանն ի գործ դնէ,

Ատենապետ էֆէնտին ատեանը փակելու ժամանակ յայտնեց թէ Սահմանադրական տարին վերջացած է, և համառօտ տեսութիւն մ'ընելով ներկայ չրջանին մէջ կատարուած գործողութեանց վերայ, Դիւանին հրաժարականն և միանգամայն շնորհակալութիւնը յայտնեց ժողովին։

Նմա ի պատասխանի, Գեր. Խորէն Նար պէյ Արքեպիսկոպոս համառօտ ատենաբանութեամբ մի ժողովին գոհունակութիւնն ու շնորհակալութիւնն յայտնեց դիւանին, և մանաւանդ առաջին ատենապետ Ց. Մէրնէմտուլի էֆէնտիին, որ մեծ հանճարով և փութաջանութեամբ իւր պաշտօնը կատարելով, Ազգ. ժողովոյ ներկայ չրջանին բաւական արդիւնաւոր լինելուն մեծապէս նըպաստած էր։

Ժողովականք միաձայն չնորհակալութիւն յայտնեցին դիւանին, և ներկայ չրջանին վերջին նիստը փակեցաւ մինչեւ ի մայիս 7 հինգշաբթի, ուր նոր չրջանին Ա. նիստը պիտի բացուի։

Անկէ քանի մը չաբաթ առաջ Ամասիացի 25 տարեկան տաճիկ երիտասարդ մը, քրիստոնէութիւնն ընդունել ուզելով մեր Ազգ. Պատրիարքարանը կը դիմէ իւր փափաքն յայտնելու և միջամտել խնդրելու։ Պատրիարքական փոխանորդ Գեր. Հայրն ալ ըստ օրինի յիչեալ պատանին Արժ. Տ. Արիստակէս քահանային հետ Բ. Դուռը կըրօնական գործոց վերատեսչին (Մէզահիպ միւտիրի) կը ղրկէ, հոն ալ հարկ եղած խոստովանութիւնն առնելու համար, իսկ Մէզահիպ միւտիրին կը յայտնէ Արժ. քահանային թէ իրենք կրօնական ազատութիւնն այն աստիճան կը յարգեն՝ որ այսպիսի պարագայի մը մէջ քրիստոնեայ ըլլալ ուզող մահմետական մը Բ. Դուռը բերուելն անգամ աւելորդ աշխատութիւն մը կը համարին, թէ Հայոց Պատրիարքարանը կարող է քրիստոնէութիւն ընդունելու համար առ ինքն դիմող մահմետական մը անմիջապէս մկրտելու, իսկ հայութենէ ի մահմետականութիւն դիմողներու համար եթէ Բ. Դուռը զանոնք նախապէս Պատրիարքարան կը ղրկէ, որ եթէ կարելի է համոզմամբ իր կրօնափոխական դիտաւորութենէն զինքը ետ կեցնեն, այս ալ անոր համար է, որպէս զի չըսուի թէ Օսմ. կառավարութիւնը բռնի հայերը մահմետականութեան կը դարձնէ։

Պաշտօնէին այս յայտարարութեանը վրայ Արժ. քահանայն առնելով յիչեալ երիտասարդը Պատրիարքարան կը վերադարձնէ, ուր այժմ կը գտնուի յիշեալ երիտասարդը հարկ եղած քրիստոնէութեան նախնական վարդապետութիւնները սորվելու։

Այս առթիւ հետեւեալ կըրօնափոխութեան մէկ դէպքն ալ հարկ կը համարիմք յիշատակել աստանօր։

Անկէ հինգ տարի առաջ Չմշկածագի չրջակայներէն Քիւրտ մը Հայկական եկեղեցին դիմելով քրիստոնէութեան կը դառնայ։ Սոյն անձը մօտերս մայրաքաղաքս գալով իւր ազգական քիւրտերէն կըճանչցուի, և իբրև ուրացեալ կառավարութեան մատնելով, այժմ կխմանամք թէ Սպարապետութեան դուռը բանտարկեալ կը գտնուի եղեր։

Եթէ ստոյգ է այս լուրը, որ սակայն անհաւատալի կը թուի մեզ, այս վերջին դէպքը՝ Մէզահիպ միւտիրին կրօնական ազատութեան նկատմամբ ըրած վերոյիշեալ յայտարարութեանը բոլորովին հակառակ գտնելով, կը յուսամք թէ ուր որ անկ է՝ լուրջ ուշադրութեան կառնուի այս դէպքը և կրօնական համոզման դէմ եղած բռնութեան մը վաղ ընդ փոյթ վախճան կը տրուի։ (Մասիս)

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Հելլենական կառավարութիւնն երկար խորհելէ յետոյ որոշեր է եգեր տէրութեանց առաջարկները բոլորովին չմերժել, այլ նոր պայմաններ ներկայել, վերջնական որոշումն Աթէնքի երեսփոխանական ժողովին թողլով։ Եթէ այս զրոյցն ստոյգ է, հաւանական է ուրեմն որ խնդիրը տակաւին կարենայ կարգադրիլ. սակայն երբ որոշումն հուսկ ուրեմն Աթէնքի խորհրդարանին հանուի, վախճանը գուշակել դժուարին չէ։ Հելլենաց կարծիքը Պէրլինի դեսպանախորհրդին որոշածէն նուազ բան մ'ընդունիլ չէ. այս պատճառաւ ամեն ճիգ պիտի թափեն իրենց նպատակին հասնելու համար։

Աթէնքի «Նօն» լրագիրը պատերազմական եռանդը խիստ փայլուն գոյներով կը նկարէ։ Երբ Աթէնքի զօրաց հրաման կը տրուէր դէպ ի սահմանագլուխը քալելու, նոյա ազգականք և բարեկամք մեծ ուրախութեամբ հրաժեշտ կը տային։ Ամենեցուն աչքէն ուրախութեան արտասուք կը թափէին, ոչ թէ ի նշան տրտմութեան, այլ ի ցոյց պատերազմական եռանդի։ Այս նկարագրութիւնը քիչ մի ծայրայեղ կը թուի նկատելով Հելլենական զօրաց վիճակն, որ պատերազմի վարժ լինելէ հեռի է. բայց Նօն հոգ կը տանի յարելու թէ Հելլենաց գործը բաւական դժուարին է, սակայն գիտեն որ իրենց թշնամին թէպէտ հզօր՝ իւր ապագային վրայ մեծ հաւատք չունի, առանց որոյ չեն կրնար մեծ գործեր կատարելու։ Յունաստան 10000 զօրք պիտի ունենայ սահմանագլուխն, հանդերձ ժողովրդոց օգնութեամբ, որոյ ազատութիւնը ձեռք բերելու համար պատերազմը պիտի սկսի։ Զարմանալի է որ ութսուն կամ հարիւր հազար զօրք ի զէն հրաւիրելու յայտարարութիւններէ վերջը, Նօն լրագիրը սահմանագլուխը ղրկուած զօրքը միայն 10,000 կը ցուցնէ։ Ստոյգ է որ ժողովրդոց օգնութիւնն ալ կը յուսացուի եղեր, սակայն այսպիսի հաշիւներով պատերազմի ելնելն առանց դրամագլխոյ չահադիտական գործողութիւն մ'է, որոյ վախճանը կրնայ գուշակուիլ։ Նօն կը յուսայ թէ երբ Հելլենական ժողովուրդը քաղաքական ազդու շարժում մի ցուցնէ, Եւրոպա կրնայ վերադառնալ Պէրլինի դեսպանախորհրդին որոշմանց, զորս այժմ ի բաց թողած կ'երևի։ Մեծ բառեր չեն պակսիր Հելլենական թերթերու. Յունաստան իւր կողմը պիտի ունենայ, կըսէ Նօն, — քաղաքակիրթ աշխարհի գիտակցութիւնը, քանզի նա արտադրիչ աշխատութիւն և ազատութիւն կը ներկայէ, և ոչ աշխարհակալութիւն կամ հարստահարութիւն։ Թերեւս տէրութիւնք կան, որք Յունաստանի նուաստանալուն կը բաղձան, այլ չեն համարձակիր իրենց զգացումն յայտնել, հասարակաց կարծիքէն երկնչելով, որ նորա կողմն է, եթէ նա հաստատամիտ մնայ։ Ուրիշ Հելլենական թերթ մ'ալ կ'ասէ. «Եթէ Յունաստանի կառավարիչք վերոյիշեալ դիտողութիւնները լաւ ի նկատ չառնուն, իրենց վսեմ պարտականութիւնները կատարելու անկարող են. սակայն խոհականութեան ապացոյցներ տուին՝ ազգային պատիւը պահպանելով, և յայտնի է որ իրենց եռանդը չնուազիր, նոքա կը հասկնան թէ պէտք է բան մ'ընել ժողովրդական աշխոյժը չթուլցնելու համար, և բանակցութեանց պատճառաւ ժամանակ չկորուսանեն. կատակերգութիւնը բաւական երկար տևեց, — կ'ասէ այս թերթն, — և Եւրոպա իսկ կը բաղձայ որ վախճան տրուի նմա, քանզի ինչ ինչ պարագայից մէջ նախապարութիւնը պատասխանատու կրնայ մնալ։»

Այս դիտողութիւնք կը ցուցնեն որ Հելլենական մամուլը պատերազմի կուսակից է. բայց շատերը կը կարծեն թէ լոկ ցոյց մ'է այս, որպէս զի Եւրոպա պարտաւորի պաշտպան կանգնիլ Հելլենական պահանջմանց։

ՄԱՏԵՆԱԳՐԱԿԱՆ

ԳԱՐՆԱՆ ԾԱՂԻԿՆԵՐ

Է.

(ԳԱՐԱԳԱՇԵԱՆ ԵՒ ԷՄԻԼ ԼԻՏՐԷ.)

Ո՞ր վարպետս հարկ է որ անսամ, պատանեկութեա՞ն վարպետիս, այն է Գարագաշեանին, թէ երիտասարդութեան վարպետիս, այն է Էմիլ Լիտրէին։

Գարագաշեան, երկու հազար ամ յետոյ կը քարոզէ Լատին «Բերթօղական տրուեստին» վարդապետութիւնն՝ թէ նոր պիտ՝ ըլլայ հինն և հին պիտ՝ ըլլայ նորն։ Էմիլ Լիտրէ կը պատասխանէ թէ Ովրատիոս արդարև իր ժամանակին մէջ պատգամ կուտար, այլ թէ նոր մարդկութիւնն հին պատգամներն իրենց արժէքէն աւելի չառնուր։ Երբ մանաւանդ պատմութեան իմաստասիրութեան վրայ է խնդիրն, Օգոստոս կեսարու բարեկամին դէմ կրանունք ունի Օկիւստ Գօնդ։

Գարագաշեան կ'ըսէ թէ մարդկութիւնն իր շաւղին վրայ կրնայ վերադառնալ, վերադարձած է, պիտի վերադառնայ… թէ հին լեզուներն ամբողջապէս կրնան վերըստին գործածական ըլլալ — հետևաբար և վերնատան հրեղէն լեզուք կրնան ուրիշ վերնատուն մ'ալ իջնալ. — թէ հին լեզուաց նման, հին բարքերն ու հին օրէնքներն (նաև հին [illegible] ալ) կրնան վերստին մարդոց մէջ ու մարդոց վրայ երևնալ. թէ անդրջրհեղեղեան (1) բոյսք և կենդանիք կրնան վերստին երկրագնտոյն վրայ կեալ ու բազմանալ։ — Էմիլ Լիտրէ կը պատասխանէ. Մարդկութիւնն իր շաւղին վրայ յամր այլ յար կ'ընթանայ, մերթ արգելանաց պատճառաւ կասելով, այլ երբեք յետս ընդ կրունկն չդառնալով. բարբարոսութիւնն յառաջդիմութիւն մ'է վայրենութեան վրայ, հնութիւնն յառաջդիմութիւն մ'է միջին դարուն վրայ, միջին դարն յառաջդիմութիւն մ'է հնութեան վրայ, և նոր ժամանակք յառաջդիմութիւն մ'են միջին դարուն վրայ։ Լիտրէ կը հաստատէ Լատին [illegible] լեզուին խանգարումն. «այլ — կը յարէ — մ' գտնամ [illegible] արձակելով ըսէք թէ, լատինական անխելեզուէն, որ կը խանգարուի ու կը կորսուի՝ հարազատ բան մը չը պիտի ծնանի։ Արդարև այդ մասամբ իրական ու մասամբ աւերեալ թական խառնակութենէն երևան ելան չորս [illegible] և [illegible] բարբառներ ([illegible]), որք են Իտալական, Սպանիական, Բռօվանսական և Ֆռանսական լեզուներն։ Այսպիսի սերնդեան մ'ով կրնայ ժխտել և՝ հայրենական արիւնն, և՝ [illegible], և՝ եկամուտ գեղեցկութիւնն» Լիտրէ՝ կամ որ նոյն է Գիտութիւնն՝ կ'ուսուցանէ թէ երկրագունտն իր տարբեր տարիքներուն մէջ տարբեր բուսոց ու կենդանեաց ծնունդ տուած է. թէ չը նորոգիր երկրագնտոյն երիտասարդական տարիքն, ապա և չեն կրնար ի յայտ գալ նորէն, չեն կրնար ի կեանս վերադառնալ անհետացեալ անհետեւեալ բուսոց և կենդանեաց ցեղերն, — այդ մահն՝ անդարձ մահն անմահացուցանել կ'ուզէն։

* * *

Խոսքը մի, Վիգօ, ուսուցած է թէ մարդկային ազգն յաւիտենական շրջանակի մը մէջ կը դառնայ, թէ պարբերաբար վայրենութենէ քաղաքականութեան կ'ընթանայ և քաղաքակրթութենէ վայրենութեան կը վերադառնայ. իմաստասիրական ու յառաջդիմական Գերմանիոյ ծոցն՝ չը գիտենք ինչպէս Գարագաշեան ընդունած է Վիգօին անզօրամլիկն վարդապետութիւնն։ Այլ ճշմարիտ է թէ գերմանիական հողն ալ արտադրած է բաւական այլանդակ վարդապետութիւններ. Գերմանացի Հրեայ մը, մեծ մատենագիր, մեծ բանաստեղծ, ամենամեծ յիմար … Հանրի Հայնե ալ գրած է. «Ո՜վ ինչ այլ բան տաժանք. ինանիր անձս պիտի վստահէի հանրային փրկութեան համար, աշխարհ ինչ պիտի քաղէր անձնուրութենէս. Երկիրս անշարժ չը մնար. յաւիտենական շրջանակի մը մէջ կը դառնայ, սակայն առանց յառաջ ընթանալու. Իր երեկին, յորժամ ծաղկահասակ էի և անփորձ անտեղեակ, կը հաւատայի թէ մարդկային ազգի փրկութեան համար մղուած մարտին մէջ ընկճէին իսկ մարտիկք, դարձեալ ոչ նուազ յաղթական պիտի երևէր մեծ փաստն, և հեշտանօք կը ճաշակէի Պոլինի գեղանոյշ տաղն. «Այնք այսօր կը յաղթուին, ծովափանց վրայ մի առ մի կը փչին և անկենդանացեալ կը թաղին. այլ ծովն յառաջ կ'ընթանայ յաւէտ.» Աւա՜ղ, երկար ժամանակ այս երևոյթին ականատես ըլլալով, մարդ կրնայ գիտել թէ ծովն իր բնական սահմաններն անցնելէ յետոյ, ժամանակէ մ'իր յատակն կը վերադառնայ, յետոյ վերստին նոյն բռնութեամբ տարածուելու կը նկրտի. հաւկ ուրեմն վասաակարեկ, սնոթալիք խոյս կուտայ. յետոյ վերըստին կը սկսի նոյն շարժումն, այլ երբեք չը յառաջանար. Մարդկային ազգն այսպէս կը շարժի մակընթացութեան ու տեղատուութեան օրինօք. և գուցէ հոգեկան ու մտաւոր աշխարհին վրայ ալ լուսինն իր աստեղական ազդեցութիւնն կը գործէ։»

* * *

Ինչ է Վիգօի, Հանրի Հայնի, Գարագաշեանի վարդապետութեանց հետևանքն, Ո՞չ ապաքէն լքում, յուսահատութիւն (1), ամլութիւն…

Արդ, ընտրեցէք ո՛ երիտասարդք, ընտրեցէք ո՛ Հայք, Գարագաշեանին և Էմիլ Լիտրէին մէջ։ Լիտրէ կը հաստատէ «կեամք.» Լիտրէ կը գոչէ «կեանք.» և համայն Եւրոպա կը կրկնէ միաձայն «կեա՛նք, կեա՛նք, կեա՛նք»։ Գարագաշեան կը գոչէ… բազմաձայն. «Ոչ կեայ Հայն, այլ իր նախնիք կեան. չը գայ արդի հայերէն, այլ գայ նախնի հայերէն»։

Որ ձայնին հարկ է որ անսան Հայք, Դպրակա՞ն իմաստասիրութեան թէ Յառաջադիմական իմաստասիրութեան. կենա՞ց թէ մահուան ձայնին։

Այլ եթէ անսայինք Գարագաշեանին, եթէ անսայինք Հանրի Հայնեին, պիտի մատրեփէինք թողուլ մեր գրիչն, ո՛ գրագէտ եղբարք իմ. զի մտք ու մատենագրութիւն ինչ օգուտ ունին, քանի որ օր մը պիտի ջնջուի մեր գործն, քանի որ յառաջդիմութիւնն յետադիմութեան, քաղաքակրթութիւնն բարբարոսութեան պիտի յանձնի օր մը նորէն… Եւ դուք, ո՛ մշակք, ո՞չ ապաքէն պիտի մետարեփէիք թողուլ արտն ու արօրն. զի ինչ օգուտ ունի քրտնաթոր վաստակն. — առանց աշխատանաց, առանց հերկելու, սերմանելու, հնձելու միթէ չէ՞ն կարող ապրիլ Ափրիկէի վայրենիներն։ Դուք ալ, ո՛ վարդապետք, այլ ևս չը պիտի քարոզէիք «Սիրեցէք զմիմեանս» զի սէր և հեռ միթէ չունի՞ն նոյն արդիւնքն — երկիրս անշարժութիւնն. զի սէր և հեռ պիտի կըրնա՞ն արգելուլ որ քաղաքակիրթ մարդկութիւնն օր մը նորէն… մարդակեր ցեղերու վիճակին չը վերադառնայ։ Ո՛ Արքիմիդէս, ո՛ Գալիլէոս, ո՛ Շվարց, ո՛ Կիւդդենպերկ, ո՛ Ֆըլդըն, ինանիր վաստակած, ինանիր երկնած, ինանիր երկարկրած, ինանիր հաւատացած, — ինանիր ծնած էք դուք։ Բանաստեղծք, իմաստասէրք, հայրենասէրք աշխարհիս և իմ ազգիս, թագէք ձեր խօսերն ու ձեր խորհուրդներն. յիմար չէ՞ք դուք որք կը յոգնիք անշարժ երկրագունտին. գերայիմար չէ՞ք դուք որք կը փափաքիք մեռեալ մարդկային ազգին։

Ես ահա կը խորտակեմ գրիչս, ահա կը հանեմ… հանդերձներս, ահա կլոր կը ձգեմ տունս, եւ կ'երթամ…, թափառիլ դաշտաց ու անտառաց մէջ։ կեցցէ՛ Վիգօ, կեցցէ՛ վայրենութիւն… կեցցեն գրաբարեանք…

ԳՐԱՍԷՐ ԱՏՈՄ

(1) Մովսէսի ջրհեղեղէն հնագոյն ջրհեղեղի մը կ'ակնարկեմ աստ։

(1) Եթէ ասոր [illegible] ունենամ Գերմանական իմաստասիրութեան վրայ խօսելու, պիտի տեսնենք թէ Հանրի Հայնէն աւելի հզօր ու փառաւոր ներկայացուցիչներ այսօր ունի Գերմանիոյ մէջ Յուսահատութեան իմաստասիրութիւնն։ Այլ յուսադրն է որ չը տեսնենք…

«ԳՈՐԾԱԾՈՒԹԻՒՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԼԵԶՈՒԻ»

… Տէր.

Այս անգամ մի խորհրդածութիւն կարդացի Գործածութիւն ազգային լեզուի անուամբ 2855 թիւ Ձեր պատուական թերթի մէջ. Թուրքերէն խօսող քաղաքները հաշուի առնելով Նիկոմիդիան ալ անոնց հետ կը խառնէ. իսկ ես ինքս Նիկոմիդիացի ըլլալով չեմ կրնար առանց պատասխանի թողուլ զայդ։ Նիկոմիդիացին իւրեն մայրենի լեզուն ըստ բաւականին լաւ կը խօսի քան միւս գրացի քաղաքներն. թէ՛ անական կամ կարասինները և թէ՛ պարզ անուններ ճիշդ հայերէն կը խօսին, ոչ միայն ինք, այլ և շատ Թուրքեր և Յոյներ իսկ։ Սակայն Նիկոմիդիայէն 10–12 ժամ հեռու կան երեք գիւղաքաղաք՝ Ջիւէ, Նիկոմ[illegible], Հէրէկ, որոց բնակիչ Հայերը Թուրքերէն կը խօսին. Ասոնց մէջ կան մանաւոր հայերէն գիտցողներ ալ։

Կը խնդրեմ որ հաճիք մեր այս համառօտ բացատրութիւնը Ձեր պատուական լրագրի միջոցաւ հրատարակել։

Մնամ…

ՊՕՂՈՍ ԽՈՐԽՈՌՈՒՆԻ
Նիկոմիդիացի.

Կը շնորհաւորեմ յօդուած գիրը Նիկոմիդիայէն իւր հայրենասիրական և հայերէնասիրական նախանձայուզութեան համար։ Մեծապէս ուրախ եմ լսելով որ Նիկոմիդիոյ մէջ հայերէն լեզուի գործածութիւնը լաւագոյն վիճակ մ'ունի քան թէ նոյն իսկ Կ. Պոլսոյ մէջ։ Բայց մեր զանգատողը բարեկամն Մասիսի 1881 յունվար 24ի թիւն աչքէ անցունելով, Նիկոմիդիայէն ազգային լեզուի դասատուներէն միոյն գրկած մի ընտիր Տեղեկագիրը պիտի տեսնէ Նիկոմիդիոյ կրթական վիճակին վրայ, տեղեկագիր, յորում կը կարդամք սա տողերը.

«Տխո՜ւր է այս կացութիւնը, մահուան չափ տխուր…. 8,000 Հա՜յ և 460 ուսանո՜ղ։ … Բացի ի Ազգային Կեդրոնական և Վարդուհեան անկախ վարժարաններէն, որ փոքր ինչ մխիթարական երևոյթ մի կ'ընծայեն, մնացեալ դպրոցներն յաւէտ դժոխք քան թէ վարժոց, խամրոց քան թէ ծաղկոցներ են։ … Անկէց զատ, կան տակաւին արտառոց սովորութիւններ, զորոց մի քանի հակիրճ տեղեկութիւններ կու տամ…. ՀԱՅԵՐԷՆ ԽՕՍԻԼԸ ԱՄՕԹ ԿԸ ՀԱՄԱՐԻՆ ԵՒ ՓՐՕԹԷՍԹԱՆԹԻ ԼԵԶՈՒ Կ'ԱՆՈՒԱՆԵՆ ԶԱՅՆ…։»

Ես փոքր Ասիոյ այլ և այլ քաղաքները պտըտած և երկար ժամանակ բնակած եմ. բայց չեմ տեսած Նիկոմիդիան։ Հայերէն լեզուին Նիկոմիդիոյ մէջ գործածականութեան մասին իմ գաղափարն առած եմ վերոյիշեալ տեղեկագրէն, զոր պատրաստող գրչին վրայ վստահութիւն ունիմ։ Արդ, առ երևոյթս իրարու հակասական այս երկու տեղեկութիւններն հաշտեցնելով իրարու հետ, խորհելու թիւնն այս լինիլ կը թուի թէ Նիկոմիդիոյ Հայոց ալ մայրենի լեզուն՝ Կ. Պոլսոյ Հայոց մայրենի լեզուին պէս՝ հայերէն է. բայց մայրենի լեզուին նկատմամբ անտարբերներ կան փոքր Ասիոյ այդ քաղաքին մէջ, ինչպէս Թուրքիոյ մայրաքաղաքին մէջ. և արդէն ինչ որ մեք կ'ուզէինք հարուածել՝ մայրենի լեզուի մասին այդ անտարբերութիւնն էր։ Ցաւալի է այն Հայոց վիճակն որք հայերէն չ'գիտեն. բայց եւ առաւել ցաւալի է նոյա վիճակն որք գիտեն և չեն գործածեր։ Բ.

Տ. ԳՐԻԳՈՐ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ
ԵՒ
ԻՒՐ ՅՕԴՈՒԱԾՆԵՐԸ

Պ. Խմբագրապետ «Մասիս» լրագրի.

Ձեր լրագրում տպագրված իմ յօդուածներից մէկի մէջ արդէն ասել էի, թէ Կ. Պոլսի մէջ գործող մարմինների, արանց և կանանց ընկերութիւնների վրա խօսելը նոյն իսկ Կ. Պոլսի լրագրութեան մէջ նախապատիւ համարեցի նորա համար, որ այդ մարմինների վերաբերեալ դիտողութիւնները աւելի նպատակայարմար էր Կ. Պոլսի մէջ յայտնել, քան թէ Ռուսահայերի և նոցա լրագրութեան մէջ, վասն զի Ռուսահայերի համոզմանց մէջ մի անգամ մի բան մացնելուց յետ, էլ դժուար կը լինի փոխել նոցա այդ համոզմունքը վատից դէպ ի լաւ, մանաւանդ որ առանց այն էլ խիստ աննպաստ կարծիք էին կազմել Ռուսահայերը Կ. Պոլսի գործիչների վերաբերմամբ, տեսնելով նոցանից «ամենափորձառու» և «ամենահմուտ» կոչված մէկին…։ Վասն որոյ արանց ընկերութիւնների վրա Ձեր լրագրի միջոցաւ մի քանի դիտողութիւններ անելուց յետ, պատրաստեցի մի շարք յօդուածներ կանանց և օրիորդաց ընկերութիւնների մասին, ձեռնարկելով նոյն ժամանակ Հայուհեաց, Կ. Պոլսի Ազգային ժողովի, Պատրիարքարանի, մամուլի և այլ նիւթերի վրա խօսելուն։ Սակայն պատրաստ յօդուածները, ինչպէս և «Մի դիտողութիւն Թէրճեմանը Էֆքեար լրագրին», մի քանի օր Ձեր խմբագրութեան մէջ սպասելուց յետ՝ «անյարմար» դատվեցին տպագրութեան համար «խիստ» և «դաժան» լեզուի պատճառաւ։ Այդ մասին ի հարկէ տեղիք չկայ ինձ ոչինչ անբաւականութիւն յայտնել, որովհետև իւրաքանչիւր մարդ ունէ իր տեսակէտը իրերի վրայ և իր ճաշակը, սակայն ինչ կը վերաբերվի ինձ, ես չունեմ ոչինչ ուրիշ տեսակէտ և ուրիշ շահ, բաց ի միայն ընդհանուր ազգային շահը, վասն որոյ ես չեմ կարող չյայտնել իմ անկեղծ ցաւակցութիւնը՝ փոխանակ ամեն ինչ Կ. Պոլսի մամուլի մէջ յայտնելու, յայտնել քիչ ժամանակից յետ՝ Ռուսահայ լրագրութեան էջերում տպագրելու համար Կ. Պոլսի ազգայիններին թէ որչափ աւելի բարուք էր ընդհանուր շահերի համար ամեն ինչ Կ. Պոլսի լրագրութեան մէջ — ցոյց կը տայ արդիւնքը։ Երբ չօշափելի աղխուր արդիւնքը կը խօսէ, էլ կը լռեն այն ժամանակ այնպիսի խօսքեր, որ ասում են ինձ այժմ, իբր թէ երկու ամսուայ մէջ չեմ կարող Կ. Պոլիսը ճանաչել և այլն։ Այդ խօսքերը գուցէ աւելի ճշմարիտ կը յայտնվեն այն ժամանակ Կ. Պոլսեցւոց վերաբերմամբ, քան թէ Ռուսահայի, որովհետև արդէն օրինակով գիտենք, որ երբ Կ. Պոլսեցի մի «բազմահմուտ Ոդիսեւս» անգամ գալիս է մեզ մօտ, նա ոչինչ ուրիշ բանի մէջ «հմտութիւն» և հետաքրքրութիւն չէ ցոյց տալիս, բաց ի միայն իր անձնի համար [illegible] յսելու. իսկ երբ այդ չի յաջողվում, գալիս է Կ. Պոլիս դատախօսութիւններ կարդալու ու պատասխանելու, ասելով թէ «Ռուսահայերը այնչափ անտարբեր են, որ եթէ Քրիստոս էլ գնայ նոցա մէջ Հայի պատկերով, դարձեալ ոչինչ նշանակութիւն չեն տալ նորան»։ Այո՛, մի Ռուսահայ իր կողմից ո՛չ պատասխանութեամբ՝ այլ շատ փաստերով կարող է ասել այժմ, որ եթէ Քրիստոս ծնված ու մեծացած լինէր Կ. Պոլսեցւոց մէջ, նա էլ աւելի չէր կարող լինէր, քան թէ որ և իցէ Պոլսեցին…

ԳՐԻԳՈՐ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

1 ապրիլ, Պերա.

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ
ԳԱՀԱԺԱՌԱՆԳ ԿԱՅՍՐՈՐԴՒՈՅՆ
ԱՒՍՏՐԻՈՅ
Յ'ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

1881 Մարտ 18
Երուսաղէմ

. . Խմբագրապետ.

Ամսոյս 16ին Աւստրիոյ Թագաժառանգ՝ Նորին կայսերական մեծութիւն Բուտոլֆ իշխանը Փորթ-Սայիտէն Յոպպէ եկաւ. ուր կառավարութեան կողմէն պատրաստութիւնք եղած էին արժանաւոր ընդունելութիւն ընելու համար և ուր Պոլսէն մի և նոյն պաշտօնիւ եկած

էր վսեմ. Բիզա փաշային։ Մի և նոյն օրը հեռագիրն աւետեց Նորին կայսերական բարձրութեան դէպ յԵրուսաղէմ ճանապարհ ելնելը։ Բոլոր քաղաքը մեծ շարժման մէջ էր․ առ հասարակ ամեն մարդ վեհազն այցելուին գալստեան վրայ անբացատրելի ուրախութեամբ լցուած էր։ Երկրորդ օրը քաղաքի շարժումը շատ կանուխ սկսաւ․ Հիւպատոսաց գանչէլարներն և վանքերու փոխանորդներն թարգմաններով ի Գալոնիա դիմաւորելին, ուր կըսպասէր նաև տեղւոյն Աւստրիացւոց հիւպատոսն իւր պաշտօնեայներով, ժողովուրդը չընայելով սրբեւ կիզիչ ջերմութեան, մինչեւ ժամը իննն անհամբերութեամբ կ՚սպասէր քաղաքէն դուրս։ Հիւպատոսք մեր և Յունաց Ս. Պատրիարքունք, Բողոքականաց եպիսկոպոսը, Յոյն Պատրիարքաց ներկայացուցիչը, Հրէից խախամպաշին և կառավարութեան գըլխաւոր պաշտօնեայք՝ ըստ կանխագոյն որոշման՝ Աւստրիացւոց հիւպատոսին կ՚սպասէին Նորին կայսերական բարձրութեան բարի գալուստը ողջունելու համար։ Ժամը 10ին ատեններ մօտեցաւ քաղաքին և քառորդ ժամու հեռաւորութեամբ ըստ սովորութեան իջաւ կառքէն և ձիանկի գըլով այօթից․ յետոյ հիւպատոսին պատրաստած ձիուն վրայ հեծնալով շարունակեց իւր ճանապարհը․ զինուորական նուագածուաց և զօրաց առաջնորդութեամբ։ Ճանապարհին երկու պըսակաձեւ կամարներ պատրաստըւած էին․ առաջինն հիւպատոսարանի պաշտօնէից և քրիստոնեայ Աւստրիացի հպատակաց մասնակցութեամբ՝ Հայազգի Մեծ. Փասդալ Ցակովբ էֆէնտի Մուրատեանի առնը քով։ Ցիշեալը Աւստրիոյ կայսրութեան փոխ—Հիւպատոսն է և Ցոպպէէն Նորին բարձրութեան ուղեկցելու պատիւը կը վայելէր։ Առաջին կամարին տակ Ցակովբ էֆէնտի խնամեայ դուստրն ի դիմաց քրիստոնեայ գաղթականութեան Գերմաներէն հակիրճ ուղերձ մի արտասանեց ու փունջ մի մատոյց, զոր ընդունեց Բարձրապատիւ իշխանը սիրալիր ժպիտով։ Երկրորդ կամարն Աւստրիացի Հրէից գաղթականութիւնը պատրաստած էր։

Քաղաքին Ցոպպէի կոչուած դըրան ներքին կողմը Լատինաց Պատրիարքը եկեղեցական թափօրիւ կըսպասէր, երբ այցելուն քաղաք մըտաւ, թնդանօթները ողջունեցին։ կայսերազունը վերստին ծնրադրեց պատրաստուած ծնկադրանի վրայ։ Պատրիարքը Իտալերէն ճառ մը խօսեցաւ, որուն համառօտիւ պատասխանեց․ անտի հետիոտն և թափօրիւ գնաց Ս. Ցարութեան հրաշալի տաճարը յուխտ և երկրպագութիւն, և այս մեկնեցաւ իրեն համար պատրաստուած օթեւանը, ուր պաշտօնական ներկայացմունք կատարուելէ զկնի, չը հաճեցաւ մընալ, այլ հրամայեց քաղաքէն դուրս վրաններու տակ բնակութեան տեղի պատրաստել։

Երկրորդ օրը ժամը 3ին լուր առըւեցաւ, որ Նորին Օգոստափառ բարձրութիւնը իւր փառաշուք այցելութեամբ Ս. Ցակովբեանց վանքը պիտի պատուաւորէ ի մխիթարութիւն Հայոց ազգին։ Անմիջապէս արժանավայել պատրաստութիւնք եղան, ժառանգաւոր սանունք և քաղաքի գալրոցին տղայք շարքի հաղած՝ եկեղեցւոյ դրան երկու կողմը շարուած էին․ իսկ Ս. Եպիսկոպոսունք և վարդապետաք միօրինակ շուրջառով վանքի ներքին դրան քով կեցած։ Բարձրապատիւ իշխանը ժամը 4ին եկաւ ուղեկցութեամբ Թոսքանայի Բարձր. Դուքսին, անձնական հաջարապետ և սենեկապետ վսեմ. Ժէներալ Վալորպուրկի և Օգիոսի, կայսերական սան երէցին, վսեմ. Բիզա և քաղաքիս կառավարիչ Ռէուֆ փաշաներուն, Աւստրիոյ Հիւպատոս վսեմ. կոմս Գապօզայի և փոխ-Հիւպատոս Պ. Ցակովբ Փասդալ էֆէնտի Մուրատեանին և ուրիշ զինուորական և պաշտօնական անձանց։ Ամեն. Ս. Պատրիարքը մինչեւ տաճարին դուռը դիմաւորեց, Սանունք և քաղաքացի տղայք երկձայն երգեցին «Ցէ ինչ այլ» երգը։ Ուխտաւորաց և քաղաքացի Հայ ժողովրդեան խուռն բազմութիւնն անպատմելի ցնծութեամբ կ՚ողջունէր մեծ հիւրին այցելութիւնը։ Եպիսկոպոսաց և Վարդապետաց թափօրիւ առաջնորդեց Ս. Պատրիարքը զնորին բարձրապատուութիւնը ի Ս. եկեղեցին, ուր Ս. Գլխադրի մատուռը բարեպաշտական ուխտ ու երկրպագութիւնը ընելէ զկնի դնաց Ցակովբ Տեառն եղբօր շիրմին վրայ կառուցեալ Աւագ-սեղանին առջեւ դըրըւած կենաց փայտը համբուրեց և ուանդատունէն հանուած թանկագին և ձեռագիր հնութիւնք աչքէ անցուց մեծ հաճութեամբ։ Ապա բարեհաճեցաւ ի մեծ ուրախութիւն միաբանութեան և Ազգին Պատրիարքարան ելնել, ուր որդիական յորդանօք դիմեց իւր Օգոստափառ հօրը և մօրը կենդանագրերը, զորս նուիրած է վեհափառ կայսրը տարիներ առաջ ի ցոյց և ի նշան հաճութեան Ամեն. Ս. Պատրիարքին ղրկած Ցորդանանու ջրոյն դահաժաւանդին քրոյ մկրտութեան առթիւ։ Բաւական նստեցաւ և հարցումներ ըրաւ վանքին և վարդապետաց կեցութեան մասին։ Թարգմանութեան պաշտօնը Մեծ. Ցակովբ Փասդալ էֆէնտին կընէր, որ անշուշտ իւր ազգասիրութեամբ մեծ մխիթարութիւն կը զգար ամենուն հետ այս մեծ և անակնկալ այցելութենէն։ Մատուցուած պատիւները սիրալիր հաճութեամբ ընդունեց Ն. Բարձրութիւնն և մեկնեցաւ մեծ գոհունակութեամբ։ Երբ վանքին դուռն հասաւ, բոլոր հանդիսականաց յետին ողջոյնները տուաւ և Ս. Պատրիարքն յանուն Միաբանութեան և ազգին շնորհակալութիւն մատոյց, որում ՚ի պատասխանի ըսաւ Նորին կայսերական մեծութիւնը․ "Շնորհակալ եմ և հրախառդ եմ՝ եղած ընդունելութեան և մեծարանաց մասին„։ Միաբանութիւնը պատուասիրեց զՆորին կայսերական Բարձրութիւնը ո՛չ միայն իբրև քրիստոնեայ կայսերազն, այլ նաև իբրև հիւր մեր հայրենեաց և տէրութեան։

. . . Խմբագիր, այս է Թագաժառանգ իշխանին ՚ի Ս. Ցակովբ ըրած այցելութեան պարզ և անպաճուճ պատմութիւնը, զոր փութացինք հաղորդել ազգօգուտ Լրագրոյդ, որպէս զի ամեն ընթերցող ազգայինք մասնակից լինին մեր զգացած ուրախութեան, թէև չարաբաստ անձինք մեծ վիշտ պիտի զգան, որովհետեւ ամիսներ առաջ գուշակելով Հայոց ազգին ըլլալիք այս մեծ պատիւը, Վիեննայի Թոկլըթ Լրագրոյն մէջ նախանձու ոգւով ուրիշ ձև և կերպարանք տալ ուզած էն. որպէս թէ "Վիեննայի Մխիթարեանք Երուսաղէմի Հայոց Ամեն. Եպս. Պատրիարքին թագաժառանգին ի մօտոյ գալուստն ՚ի Ս. Երուսաղէմ կը ծանուցանեն, և Նորին Ամենապատուութիւնն անմիջապէս կէրեայ տեղւոյն Աւստրիոյ Ժէնէրալ Հիւպատոսէն խնդրելու, որ Թագաժառանգն երբ Երուսաղէմ գայ, բարեհաճի Հայոց վանքն ալ պատուել իւր այցելութեամբ․ որ և իսկ, խնդիրը ներկայացուցողին յոյս տըրւած է„։

Աւելորդ կըհամարիմք այս մեր կասկածանաց ստութեան վրայ բան մ՚խօսք աւելցնել․ միայն կը յիշեցընեմք այդ գրողին, որ աւելի յարմար կըլլայ իւր նպատակին, եթէ տասներկու տարի առաջ երբ Աւստրիոյ վեհ. կայսրն իւր ուխտաւորութեան ժամանակ հաճեցաւ նոյնպէս պատուել Հայոց ազգն իւր այցելութեամբ, այն ատեն եթէ յերբերէր իւր առասպելն, արդի աշխատութենէն ալ ազատած կըլլար։

Նուիրելով մեծարանաց հաւաստին, մնամ. . .

Մ. Վ. Խ.

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿ

ՀԱՅԱԲՆԱԿ ԳԱՒԱՌԱՑ

ՄՇԱԿՈՒԹԻՒՆ ԳԵՏՆԱՏԱՆՁԻ

(Եէր Էըմառը. Թօբինամպուռ)

Ի ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԱՇԽԱՐՀ

—о—

ԿԱՈՒԽ Գ.

Մշակութիւն գետնատանձի և հողէ պարարտութիւն.

(Շարունակութիւն.)

Պ. Պուսէնկոլ իւր Ալզասի ագարակին մէջ ըրած փորձերէն հետևեալ ցուցակը կը հրատարակէ և վերջիշեալ թիւերը կը հաստատէ։

Նիւթք	Տարեկան արդիւնք մէկ հեկտարի	Չոր նիւթ	Ածխածին	Ջրածին	Թթուածին	Ազոտ	Մետաղական աղք
Արմատք	26,440 քիլոկր.	5,550 քիլ.	2,381 քիլ.	319 քիլ.	2,381 քիլ.	88 քիլ.	330 քիլոկր.
ճիւղք և տերևք	14,100 »	12,281 »	5,612 »	663 »	5,612 »	49 »	343 »
Մէկ տարուան ամբողջ	40,540 քիլոկր.	17,831 քիլ.	7,993 քիլ.	982 քիլ.	7,993 քիլ.	137 քիլ.	673 քիլոկր.
Տարբերութիւն	22,725 »	4,707 »	1,684 »	197 »	1,213 »	94 »	1514 »
		+13,124 քիլ.	+6,309 քիլ.	+785 քիլ.	+6,780 քիլ.	+43 քիլ.	−841 քիլոկր.

Այս ցուցակէն կը տեսնուի որ գետնատանձը աղբէն և հողէն առած սնունդը գետնին հատուցանելէն ետև, կը պարարտացնէ նաև հողը՝ մեծ մասամբ իւր սնունդը օդէն քաղելով։

Արմատներուն տնկելը. — Սովորաբար Մարտի մէջ արմատները հողը դնելու է, վասն զի շուտով բուսնելու միտումն ունին, բայց որովհետեւ ցուրտէն և սառնամանիքէն (ժըլէ) չեն վախնար, շատ երկրագործներ ձմեռն ալ կը տնկեն, բաւական է որ հողը հերկելի ըլլայ ու օդն ալ յարմար անկելու։ Ասանկով գարնանամըտեան միւս բազմաթիւ աշխատութեանց աւելի ժամանակ կը մնայ։

Գետնախնձորին նման՝ սոր ալ արմատները (Բէ-դբե-ուռ-ւ) կտրելու և բաժանելու չէ, այլ ամբողջ տնկելու է և աւելի աղէկ է մանր արմատներ զատել՝ քան թէ խոշորները բաժանել։ Մինչև անգամ չորցած կամ թառամած արմատները նետելու չէ, անոնք ալ կը բուսնին, բաւական է որ կանխաւ երկու օր ջրի մէջ ձգուին։ Ցնկելու եղանակը գետնախնձորին նման է, այսինքն ամենէն լաւը ակօսին ետևէն, հերկուած հողին և և շրջեալ մասին տակի կողմը ձեռքով դնել է։ Եթէ արմատները շատ փոքր են, այն ատեն երկու կամ երեք հատ մի և նոյն տեղը զետեղելու է։ Եւ որովհետեւ այս բոյսը իւր տերևներովը օդէն սնունդ կառնէ ըսինք, արմատները իրարմէ վաթսունական սանթիմէթր (կանգուն մը) հեռաւորութեամբ տնկելու է զուգահեռական գծերու վրայ՝ որոնք ալ իրարմէ ութսունական սանթիմէթր բացակայութիւն ունենալու են, որով մէկ հեկտարի մէջ 21,000 տունկ կըլլայ։

Ցնկելէն երկու ամիս ետքը՝ Մայիսի մէջ, երբ ընձիւղները երևան կուգան, միանգամայն դէչ խոտեր ալ կը բուսնին․ անմիջապէս մաքրելու է (պինէ) ձեռքով կամ գործիքով (հաւաշելով)։ Ամիս մը ետքը դարձեալ այս գործողութիւնը կըկնելու է։ Շատ անգամ այս երկու գործողութիւնները բաւական են, մանաւանդ թէ որ պարարտացուցիչ աղբը տաքցած է (ֆէրմանդէ) որով դէչ խոտերուն սերմերը կայրեն և կոչնչանան։

Գետնախնձորին արդիւնքը շատցնելու համար ամեն մէկ տունկին քով հողէ բլրակներ կը շինեն (պիւթէ կընեն)․ գետնատանձին համար այս գործողութիւնն հարկաւոր չէ։

Արմատները ժողվել կամ հողէն հանել. — Գետնատանձը երկու անդաստանութիւն կը հայթայթէ՝ արմատք և ճիւղք։ Ճիւղերը կանուխ կտրելու չէ, վասն զի արմատներուն զարգացմանը կը վնասեն, ճիշդ կանխահաս կերպիւ մանկիկները կաթէն կտրելուն պէս հետևեալ փորձը անհերքելի կերպով հաստատած է զայս։ Արդարեւ Ա. դաշտին մէջ յունիսին մէկ մէթրոյ երկայնութեամբ հասած ճիւղերը անգամ մը կտրեցին, երկրորդ անգամ մ՚ալ հոկտեմբերի 25ին․ իսկ Բ. դաշտին մէջ տերևները և ճիւղերը թողուցին։ Ա. դաշտին մէկ հեկտարէն 26,000 քիլոկրամ ճիւղ քաղուեցաւ և 5,940 քիլոկրամ արմատ․ իսկ Բ. դաշտը տուաւ 960 քիլոկրամ չոր ճիւղ և 24,000 քիլոկրամ արմատ։ Արդ՝ եթէ կենդանեաց սնունդին համար կը մշակուի գետնատանձը՝ անտարբեր է կտրել կամ չի կտրել ճիւղերը, բայց եթէ մարդկանց ուտեստին համար է (և մեր այժմեան միակ տեսակէտը այս է), լաւագոյն է չի կտրել։ Այս վերջին պարագայիս մէջ տերևները կը չորնան ճիւղերուն հետ և մեծ մասամբ հողին երեսը կը մնան և արօրը յետոյ զանոնք կը թաղէ ի պարարտութիւն գետնին։ Այս նպատակաւ հոկտեմբերի առջի օրերը՝ երբ օդը գեղեցիկ է, մշակուհի կանայք մանգաղ ՚ի ձեռին կուգան ճիւղերը կը կտրեն՝ գետնէն քանի սանթիմէթր բարձրութեամբ, որով մնացած կոճեղները մեծ դիւրութիւն կընծայեն արմատները քաղելու, անոնց տեղը նշանակելով։ Այս կտրած ճիւղերը՝ ուրիշ կանայք կառնեն, տերեւաթափ կընեն և խուրձ խուրձ կը կապեն ձմեռը վառելու համար։ (Հոս կը փութամ սանտիկնայց ուսուցանել որ այս չոր ճիւղերուն մոխիրը լաթ լըւալու շատ յարմար է։)

Արմատաքաղ. — Ինչպէս արդէն ըսինք, գետնատանձին արմատները ցուրտէն և սառնամանիքէն չի վախնալուն կրնան հողին տակ մնալ և ըստ պիտոյից մաս մաս քաղուիլ։ Մի միայն խոնաւութենէ կը վախնան և կը փտին․ ուստի եթէ ձմեռը այսպիսի խոնաւութենէ երկիւղ ունեցող հող կայ, անկէ արմատները ժողվելու է ու յատկապէս շինուած ակօսներու մէջ զետեղելու է, նախ այն ակօսներուն մէջ խաւ մը հող և խաւ մը աւազ դնելով և յետոյ հողով ծածկելու է։ Սորերկրեայ տեղեր ալ կրնան դրուիլ, միայն վրանին յարդէ վերմակ մը դնելու է։ Եթէ այսպէս քաղել պէտք ըլլայ արմատները, հոկտեմբերի մէջ սկսելու է աշնան գեղեցիկ օդերը յօգուտ ածելու համար։ Ինչպէս որ ալ ըլլայ՝ այս արմատաքաղը անպատճառ վերջանալու է մարտի սկիզբը։ Միջին հաշուով մէկ հեկտարէն 12000 քիլոկրամ ճիւղ կառնուի, իսկ արմատք՝

Աւազոտ դէչ հողի մէջ 10,240 քիլոկրամի կը հասնին ըստ Շըլառձի․

Առաջին կարգի հողի մէջ 35,520 քիլոկրամի կը հասնին ըստ Բաու Երկրագործի․

Միջին կարգի հողի մէջ 26,500 քիլոկրամի կը հասնի ըստ Բատի․

Գետի տիղմով պարարտացեալ հողի մէջ 60,000 քիլոկրամի կը հասնի ըստ Կասբառէնի։

Ըսել է որ միջին հասոյթ բըռնելու է ճիւղ 12,000 քիլոկրամ և արմատք 25,000 քիլոկրամ, մինչդեռ գետնախնձորին միջին հասոյթը 21,000 քիլոկրամ է միայն։

Ծախք մշակութեան. — Գաղղիոյ մէջ առաջին տարին մէկ հեկտարին 353 ֆրանք ծախք կը հաշուեն, երկրորդ և յաջորդ տարիները 200 ֆր. Այս ծախքերէն թէ որ վար իջնանք չոր ճիւղերուն գինը՝ 90 ֆրանք, հարիւր քիլոկրամ գետնատանձին գինը կէս ֆրանքի հազիւ կը յանգի (և առ հասարակ 2 ֆրանքի կը ծախուի)։ Չի կայ ուրիշ մշակական բոյս մի որ ասոր չափ արդիւնաւոր ըլլայ։

(Շարունակելի) Ց. ԹԻՒՑՍԻՒՋԵԱՆ.

ՍԳԱԼԻ ՄԱՀ

Պ. ՆԱԶԱՐԷԹ Ց. ՍԹԱՄՊՈԼԼԵԱՆՑԻ

Սեբաստիա 18 մարտ 1881

. . . Տէր Խմբագիր Մասիս . . . Լրագրոյ.

Անցեալ ուրբաթ օրը, 13 մարտ 1881, մի աղետաբեր օր եղև ողջոյն Սեբաստիոյ հասարակութեան համար․ նոյն չարագուշակ օրուան ցերեկեայ ժամը 10 1/4ին միջոցները քաղաքիս մէջէն անցնող Մէ-բ-տաւ գետոյն վերայ կառուցուած Պեչ-ա-նէ մի մասը փըլաւ, որոյ սիւները և հիման ծառայող միւս փայտերը կըլուածատեարց՝ առաւել ևս Պելէտիէի անհոգութեան պատճառաւ՝ արդէն բոլորովին փտած և վերջերս գարնան ջուրց յորդութեամբ խլուած էին։

Առաջին անգամ շուկային հիմնափայտերը (քիրիշ) սաստիկ շառաչիւնով մի կը կտրին, որոյ վերայ բոլոր անցորդները և խանութպանները սարսափահար կը փախչին․ բայց տեսնելով որ չէնքերը դեռ կանգուն կը մնան, նոցա մէջի ապրանքները փախցունելոյ յուսով երբեմն խանութպաններ և նոյն բարեկամք կը վաթան գլխել նոյն տեղն, որ յանկարծակի մըշելով իւր փլատակաց տակ կառնու 18 ի չափ Հայ անձինք, որոցմէ 5ը մեռեալ, 5ը վիրաւոր և միւսներն անվնաս գտնուեցան երկու ժամ վերջ․ և ահա սոյն պահուն էր որ ժողովրդեան մէջ խուլ տարաձայնութիւն մի կը շրջէր թէ՝ եռանդուն պատանին Պ. Ն. Ց. Սթամպոլլեանց ևս անյայտ է և փլատակաց ներքև մընացեր է․ ամեն բերան կը հարցունէր զողդողուն թէ՝ ո՞վ գիտակ է նորա վիճակին, թէ՝ ո՞ւր տեսեր են զնա։ Ժամն արդէն 12 1/2ը անցած էր, փլատակաց մէջէն չորս հայազգի մեռեալ և տասներեք ողջ անձինք հանուած էին. սակայն Պ. Ն. Սթամպոլլեանցի տըխուր տարաձայնութիւնը դեռ չէր փարատած և արագապէս ժողովրդեան ամեն խաւերուն մէջ կը տարածուէր․ իւր ազգականներն և բարեկամք կը փորձեն որոնել զնա փլատակաց մէջ․ սակայն կ՚արգիլուին կառավարութեան զինուորներէն, որք սոյն միջոցին եկած էին հսկել աւերակաց վերայ . . . սաքա կարծես աւերակաց էին միայն պահապան․ գիշերը մինչև լոյս պ. Նազարէթ կը փնտռէր անհամբեր․ այլ ի ի զուր․ Վերջապէս առաւօտ լինելով, իւր ցուրտ դիակն՝ որ ուղեղէն ծանրապէս վիրաւորեալ էր՝ գտնուեցաւ, և բոլոր տարաձայնութիւնք իրողութեան կերպարանք առացան․ ուրեմն Պ. Նազարէթ չէր ևս, յիշատակաց մէջ կ՚ապրէր միայն․ գերթ մի աստղ որպէս փայլեցաւ նա Սեբաստիոյ հորիզոնին վրայ, և ահա տակայծեալ կը շիջանի․ մեր անմշակ երկրին դեռափթիթ վարդըն էր որ իւր կոկոնին մէջ կը խամրի․ վերջապէս նա Սեբաստիոյ կարևոր անհատներէն մին էր որ կը ջախջախի․ ո՜րչափ զարմանալի են կենաց ընթացքն և նորա երևոյթները։

Պ. Նազարէթ Սթամպոլլեանց ծընաւ 1 մարտ 1861 Սեբաստիոյ մէջ․ դեռ ութ ամսուան՝ իւր հայրը կորուսանելու դժբաղդութիւնն ունեցաւ, և իւր հօրեղբօր մասնաւոր ջանիւք քաղաքիս ազգային դպրոցը ղրկուեցաւ, ուր խիստ նախնական կրթութիւն մի միայն ստացաւ դպրոցին ուսմանց կարի սահմանափակ լինելուն պատճառաւ․ ուստի պէտք զգաց ինքնաշխատ յառաջանալ, և իրօք որ քան զոր կը յառաջանայր և

ազնիւ գաղափարներ կը տածէր, որ հազիւ նշմարելի են իր համառօտ վրայ՝ 1876էն ատեն ազգային վարժարանին մէջ Թուրքերէնի օգնական դասատու կարգուեցաւ, որոյ մէջ ցուցած յաջողութեան համար Թուրքերէնի բոլոր դասերն իրեն յանձնուեցան. միայն այս չէր Պ. Նազարէթի գործոց ասպարէզը. բազմաթիւ բոլոր ազգային Ընկերութեանց անդամ էր նա, Ազգային Վարչութեան ժողովոց մէջ յաջողագործը զուգադրութիւն ըրած էր. վերջապէս ամէն ինչ որ ազգային էր և յառաջդիմական, Պ. Նազարէթ անդ ներկայ էր, զի իր մտաւոր արտին կարի վերջ կը պատմածէր Ազգին ներկայ կացութիւնը. վերջերս Ձեզ ծանօթ պատճառաւ մի ազգային վարժարանի մէջ իր ունեցած պաշտօնէն հրաժարեալ էր, որոյ վասն Կեդրոնական Միութեան վարժարանին գործակցիլ սկսած էր:

Տեղւոյս Հայ հասարակութիւնը սաստիկ վշտացաւ այս դժբաղդ կորստեան վրայ, և ի ցոյց իր համակրանաց՝ 70(ի չափ անձանց խուռն բազմութեամբ կ'ընկերակցէր նորա դագաղին մինչև գերեզմանատունը, ուր ի դիմաց երիտասարդութեան Պ. Ս. Հէքիմեան և Պ. Մ. Նօշրատեան տխուր դամբանականներ կարդալով՝ լի արտասուօք յանձնեցին զայն սև հողոյն: Պ. Նազարէթ Սթամոլլեանց ահա այսպիսի տխուր արարուածով մի կը փակէ իր կարճատև կենաց ընթացքն՝ ի խոր սուգ համակելով իր վշտացեալ ընտանիքն, իր բարեկամքն և իր ամբողջ հայրենակիցքը:

Դիւան Կրթական Միութեան
Փոքր-Հայոց

Ատենադպիր Ատենապետ
Սերովբէ Օտապաշեան Նշան Թէրզեան

ՄԻԱՑԵԱԼ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՑ

Գոհութեամբ կը փութամք հրատարակել հետևեալ ցանկերն, զորս Միացեալ Ընկերութեան Տաւրուբերանի Տեսուչ Մկրտիչ էֆէնտի Սարըեան ղրկած է. Տնօրէն ժողովոյ, Մուշի մէջ կազմուած ճիւղի անդամոց վերաբերութեամբ:

Դ. ՑՈՒՑԱԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱՑ
Հայոց Միացեալ Ընկերութեանց
Մասնաճիւղին է Մուշ

Նախորդ ցուցակներէն	Բաժ.	Ղրշ.
փոխադրեալ	174	2144
Տիկին Նեվրիկ Ց. Տէրունեան	5	60
Մեծապատիւ էֆէնտիք		
Պօղոս Յարութիւնեան	1	12
Մինաս Անդրէասեան	2	24
Ղազար Ղալայճեան	2	24
Մխիթար Սարգիսեան	1	12
Մուրատ Յարութիւնեան	2	24
Շիրուն Մուրատեան	1	12
Պօղոս Սահակեան	3	36
Առաքել Պօղոսեան	2	24
Նազարէթ Հիւրմիւզեան	1	12
Եղիա Փօթիկեան	1	12
Ստեփան Լութֆեան	1	12
Մարտիրոս »	1	12
Ղազար Փօթիկեան	1	12
Յակոբ Փիլիպպոս	1	12
Աւետիս Տօնօեան	1	12
Յովհաննէս Բանդարեան	2	24
Պետրոս Մուրատ	2	24
» Ֆնիկեան	1	12
Մովսէս Զաքար	2	24
Մինաս Արապեան	1	12
Նազարէթ Սինօեան	2	24
Գէորգ Յակոբեան	2	24
Զաքար Փօթիկեան	1	12
Ստեփան Մլիքեան	1	12
Կարապետ Ճանճեան	1	12
Գրիգոր Օհանեան	1	12
Կարապետ Արքէեան	1	12
Կարապետ Կոնչոյ	5	60
Աբրահամ Տէմիրճեան	4	48
Մկրտիչ տէրկէզէնճ	2	24
Գասպար Առաքել	1	12
Յովհաննէս Ամատունի	2	24
Մկրտիչ Գուստ	2	24
Սափար Շահօեան	1	12
Յակոբ Ֆէրհատ	1	12
Մ. Յարութիւն Խաչիկ	1	12
Մանուկ Մկրտիչ	1	12
Մանուկ Ղարիպճեան	1	12
Աստուածատուր Խաչօ	2	24
Օհան Կոխզլխեան	1	12
Օ. Իսղաքեր »	1	12
Մուշեղ »	1	12
Նազարէթ »	1	12
Յակոբ Փալանճեան	1	12
Մ. Մխիթար Պօղոս	1	12
Հ. Սիմոն Խաչիկեան	3	36
Պօղոս Ադօեան	1	12
Արժ. Կրպտ. վրդպտ. Եսայեան	2	24
Բարսեղ Սիկունի	2	24
	254	3104

Ե. ՑՈՒՑԱԿ

Մխիթար Զաթօեան	1	12
Աւետիս »	1	12
Մխիթար Ստեփանեան	2	24

Ցիմոն Կարապետեան	1	12
Հովսէփ Հայրապետեան	1	12
Յովհաննէս Զաքարեան	1	12
Ամիրխան Տօնոյեան	1	12
Պօղոս Մուրատեան	1	12
Սիմոն Փօլատեան	1	12
Հովսէփ Սահակեան	1	12
Օհան Պետրոսեան	1	12
Նազարէթ Զաքէեան	1	12
Յակոբ Մ. Մարգար	1	12
Յովսէփ Միրզայեան	1	12
Խաչիկ Մ. Մարտիրոս	1	12
Կարապետ Կարաբեան	1	12
Ղազար Փօթիկեան	1	12
	272	3520

ՍԱԿԱՐԿՈՒԹԻՒՆ ՉԻ ԿԱՅ

Մահմուտ փաշայի գլուխը Թարաքճըլար փողոցին դէմը 301 թիւ փարիզի մթերանոցը, դարձեալ Մահմուտ փաշայի գլուխը կարկանդակագործի (պէօրէկճի) խանութին կից 200 թիւ մթերանոցը փարիզի նորաձև ամէն տեսակ պատրաստ զգեստներ կը վաճառուին 0/0 40 զեղչով:

Մ. Վ. Եղիշէ
Խաչատուրեան

QUINA LAROCHE
ՔԻՆԱ ԼԱՐՈՇ

ԷԼԻՔՍԻՐ ՎԻՆԷՕ

կազդուրիչ և տենդարգել դեղ մ'է, որ երեք քինաքինայից բոլոր սկզբնական նիւթերը կը պարունակէ և կը գործածուի ուժի նուազութեանց, ստամոքսի տկարութեանց, հին և քինինով չբժշկուող տենդերու համար, եւն:

Միւնոյն դեղը

ԵՐԿԱԹԱԽԱՌՆ

կը գործածուի արեան նուազութեան, տժգունութեան, ծննդաբերութեան հետևանաց դէմ, եւն:

Կը գտնուի Կ. Պոլիս. Տէլլա Սուտայի, Զօպան Օղլույի, Քանդիւք Եղբարց, Գասապեանի, Բիւչիւքեան Եղբարց և Ալէքեանի դեղարաններն:

ԻԼԱՆ

Գարանը տագիգ թէյլիրմանի հասըլաթընտան Փիրուխթ օլընաճագ օլան իքի եիւզ պին զըյէ քէփէկին եանանի էվվէլճէ օսմանը լիրասը եիւզ զրուշա օլարագ նագտէն վէ բէշիւնէն թէսլիմ օլունարագ պատէհու թէկիրմանտէն գալտըրըլմագ շարթը վէ չէրաիթի սաիրէսի իլէ պէհեր զըյէսի 10 փարայա թալիպի եօհաէսինտէ օլուպ Նիսանը բուլունեա եէտինճի սալը կիւնիւնէ գատար հէր կիւն միւզաիտէսի պիլ իճրա եէվմի մեզքիւրտէ իչէ էվիր- տիկի հալտէ գարարը գաթխի վիրիլէճէկինտէն իմթայէ թալիպ օլանլարըն վէ սէքիզինճի չէհարշէնպէ կիւ-

կիւնիւ ևւզաէ պէշ զամմիսէ բաղլըզ պուլունամըլարըն Հարպիէ նէզարէթի լէվազըմըմթը ումումիէ սաաթէքինէ կէլմէլէրի:

30 մարթ 97 2

Պէյքօզ տապապխանէսի իչունո միւպայեա օլունմագ օլան 3000 զըյէ իչքէմլէքէ մէմու սօն եազըլըն նիսանը բուլունեա սէքիզինճի չէհարշէնպէ կիւնիւ պիլ մունագասա գարարը գաթխի վիրիլէճէկինտէն, իմթայէ թալիպ օլանլարըն վէ տօզ ուլունէնէ փէնճէյինէ կիւնիւ ևւզաէ պէշ թէնզիլինէ բաղլըզ պուլունամըլարըն Հարպիէ նէզարէթի լէվազըմըմթը ումումիէ սաայէսինէ կէլմէլէրի:

31 մարթ 97 2

Հարպիէ երգադ անպարը իչունո ճէպէլի մախսուսինտէ մուհայրէր չէրախթի վէճհ իլէ միւպաեա օլընաճագ օլան 50,000 զըյէ տըտ սիպիր եագընըն նիսանը բուլունեա եէտինճի սալը կիւնիւ պիլ մունագասա գարարը գաթխի վիրիլէճէկինտէն իմթայէ թալիպ օլանլարըն վէ սէքիզինճի չէհարշէնպէ կիւնիւ ևւզաէ պէշ թէնզիլինէ բաղլըզ պուլունամըլարըն Հարպիէ նէզարէթի լէվազըմըմթը ումումիէ սաայէսինէ կէլմէլէրի: 1

28 մարտ 97

Թաշնիէ խարճըսի իչունո չէրախթի մուզաքքերէսի վէճհ իլէ միւպայեա օլընաճագ օլան 4800 չուվալ իւչիւնճի նումերօ խթանպօլ տագիգինին նիսանը բուլունեա պիրինճի չէհարշէնպէ կիւնիւ պիլ մունագասա գարարը գաթխի վիրիլէճէկինտէն իմթայէ թալիպ օլանլարըն վէ իքինճի բէնճշէնպէ կիւնիւ ևւզաէ պէշ թէնզիլինէ բաղլըզ պուլունամըլարըն Հարպիէ նէզարէթի լէվազըմըթ տայրէսինէ կէլմէլէրի: 1

28 մարթ 97

Թաշնիէ խարճըսի իչունո միւպայեա օլան եիւզ պին քիլէ եումուշագ Վարնա պուղտայընըն պէհեր քիլէսի 57 լիպրա կէլմէք վէ 1 լիպրա նօզսան կէլուր իսէ պուղտայէ տօլտըրըլմագ վէ 56 լիպրատէն աշաղը կէլուր իսէ ալընմամագ շարթը վէ չէրախթի սաիրէսի իլէ, պէհեր քիլէսի օսմանը լիրասը 100 զրուշ օլարագ 27 1/2 զրուշա թալիպի եօհաէսինտէ օլուպ նիսանը բուլունեա ալթընճը բազար իրթէսի կիւնիւ գարարը գաթխի վէրիլէճէկինտէն իմթայէ թալիպ օլանլարըն վէ եէտինճի սալը կիւնիւ ևւզաէ պէշ թէնզիլինէ բաղլըզ պուլունամըլարըն Հարպիէ նէզարէթի լէվազըմըթը ումումիէ տայրէսինէ կէլմէլէրի: 1

ԽՄԲԱԳԻՐ—ՏՆՕՐԷՆ
Կ. Ս. ԻՒԹԻՒՃԵԱՆ

ԴՐԱՄԱԿԱՆ

ՂԱԼԱԹԻՈՅ ՊՈՐՍԱ

Ղալաթիա 2 ապրիլ.

Օսմ. Քօնս. զոյգուեցաւ	15,24
» » բացուեցաւ	16, 6
» » կէս օրին	16, 3

ԸՆԹԱՑՔ ԱՐԺԷԹՂԹՈՑ

		Անգղ. լիր.
Սօսիէթէ ժէնէրալ 6 0/0	»	4,35
» Օթօման	»	3,30
Կ. Պոլսոյ Պանքան	»	10,20
Քրէտի ժէնէրալ 6 0/0		4,30
Փոխ. 1863 (Մուխթան) 6 0/0	Ֆր.	72,
» 1865 (») 6 0/0	»	74,
» 1869 (Բինար) 6 0/0	»	72,
» 1872 (Պօն տիւ թրէզօր)	»	24,
» 1873 (Բինար) 6 0/0	»	70,
Ռումէլիի երկաթուղի	Ֆր.	50,
Լաւրիում	»	106,
Թրամուէյ (գ. կտ.)	Օսմ. լիր.	350,
Թըլթաղրաֆ	»	975
Հէվալէսիզ		37 1/2
Ըէբօր		—

ԸՆԹԱՑՔ ԴՐԱՄՈՑ

(Օսմ. ոսկին 100 դրշէն)	Ղրշ.
Անգղիական ոսկի	110
Գաղղիական »	87 22
Բօլ	90 20
Գրիմից	51 25
Գաւազան թուղթ 8 բուգլի 82 գարեք	
Գաւազան արծաթ (նոր)	92
Մէճիտիէի տարբերութիւն	7 26
Վենետիկ	125
Հինդուց	209
Հինդուց (անկէտ)	180
Մէթալիք	207
Պշինէ (անուանական)	670

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊՈՐՍԱ

Լոնտրա 13 ապրիլ.

Անգղ. Քօնս.	100 11/16
Օսմ. »	14 3/8
Փոխ. 1865	15 1/4
» 1869	15 1/4
» 1871	73 1/2
» 1872	24 1/4
» 1873	14 7/8
» 1877	89 5/8
Պանք Օթօման	15 1/8
Ռուս. փոխ. 73ի	92 1/4
Եգիպտ. միացեալ	75 3/8
» արտօնեալ	98
Տայրա Սանիէ	75 7/8
Փոխ. Ռուսիոյ	96 3/4
Փոխանակագիր Փարիզի վրյ	

Փարիզ 13 ապրիլ.

Գաղղ. Քօնս. 5 0/0	120 10
» » 3 0/0	83,05
Օսմ. Քօնս.	14 62 1/2
Փոխ. 1865 Ֆր.	
» 1869	75
» 1873	73
Օսմ. Երկաթուղի	51 85
Պանք Օթօման	636 75
Քրէտի Լիոնէ	880
Ռուս. փոխ. 5 0/0 (1877)	96 1/4
» » Արևելեան	61 1/2
Իտալ. Քօնս.	89 50
Եգիպտ. միացեալ	383 75
Փոխանակագիր Լոնտ. վրայ	25 54

Վիեննա 13 ապրիլ.

Փոխ. Լոնտրայի վրայ	118 20
Ռումէլիի երկաթուղի	23 20

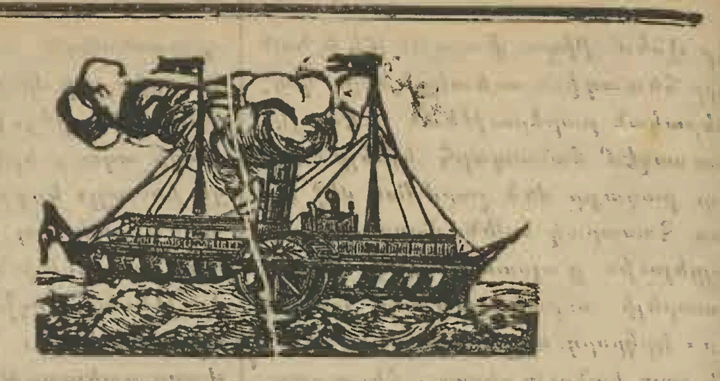

ՇԻՐՔԷԹԻ ԽԱՅՐԻԷԻ

ՇՈԳԵՆԱՒՆԵՐՈՒՆ ԵՐԹԵՒԵԿԻ ԺԱՄԵՐԸ

1881 ԱՊՐԻԼ 1 ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՕՐԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

ՄԻՆՉԵՒ ԱՊՐԻԼ 30

ՊՈՍՖՈՐԷՆ ԻՋՆՈՂ ՇՈԳԵՆԱՒՆԵՐԸ

Եւրոպական եալը

Ժամ		Թիւ
11 30	Եէնիմահալլէէն Մէզարպուրնու, Պէյլէրպէյի, Թարապիա Եէնիքէօյ Սթէնիա. Պօյաճըքէօյ. Ռ. Հիսար. Պէպէք. (Արնաւուտ գիւղի շոգենաւին հետ սկսի հաղորդակցի.)	32
12 15	Ռ. և Ա. Գավաք, Եէնիմահալլէ Մէզարպ. Պէյլէրպէյի. Թարապիա. Եէնիք. Էմիրկեն, Ռ. Հիսար, Պէպէք:	34
1 45	Եէնիմահալլէէն Մէզարպ. Պէյլէրպ. Թարապիա. Եէնիքէօյ, Սթէն. Էմիրկեն, Պօյաճըքէօյ, Ռ. Հիսար, Պէպէք:	33
3	Եէնիմահ. Մէզարպ. Պէյլէրպէյի. Թարապիա. Եէնիք. Սթէնիա, Էմիրկեն. Պօյաճըքէօյ Ռ. Հիսար, Պէպէք, Արնավ. Գուր. Օրթաքէօյ. Պէշիկթաշ:	32
4 15	Եէնիմ. Մէզրպ. Պէյլէրպ. Թարապ. Եէնիքէօյ, Սթէնիա, Միրկեօն, Պօյաճ. Ռ. Հիսար Պէպէք, Արնավ. Գուրուչ. Օրթաք. Պէշիք.	22
6 15	Եէնիմահալլէ. Պէյլէր. Թարապ. Պէյքօզ Բաչապ. Եէնիք. Էմիրկեն. Գանլըճա. Ռ. և Ա. Հիսար. Գանտ Արնավուտքէօյ, Չէնկէլք. Պէյլէր. Օրթաքէօյ, Գուզկունճուք. Պէշիկթաշ. Խասկիւղար:	1
8	Ա. և Ռ. Գավաք. Եէնիմահալլէ. Մէզարպուրնու. Պէյլէրպէյի Թարապիա. Պէյքօզ. Եէնիքէօյ. Էմիրկեն. Պօյաճըքէօյ. Ռ. Հիսար, Պէպէք, Անատօլուքէօյ. Գուրուչէշմէ. Օրթաքէօյ. Պէշիկթաշ. (Ուրբաթ օրերը Սթէնիա):	28
9 45	Մէզարպուրնուէն Պէյլէրպէյի. Թարապիա. Եէնիքէօյ, Էմիրկեն, Ռ. Հիսար, Արնավուտքէօյ. Օրթաքէօյ, Պէշիկթաշ:	20

Ասիական եալը

Ժամ		Թիւ
11 45	Արնավուտքէօյ. Գուրուչէշմէ. Օրթաքէօյ. Պէշիկթաշ. Գապաթաշ:	22
12 15	Արնավուտքէօյ, Գուրուչէշմէ. Օրթաքէօյ. Պէշիկթաշ:	1
12 45	Պէպէք. Արնավուտքէօյ. Գուրուչ. Օրթաք. Պէշիկթաշ. Գապաթաշ:	20
1 30	Արնավուտքէօյ. Գուրուչ. Օրթաքէօյ. Պէշիկթաշ.	4
2 15	Արնավուտքէօյ, Գուրուչ. Օրթաք. Պէշիկ. Գապաթաշ.	20
3	Պէպէք, Արնավ. Գուր. Օրթաքէօյ, Պէշիկթաշ:	34
10 25	Արնավ. Չէնկէլ. Պէյլէր.	4

Ասիական եալը

Ժամ		Թիւ
11 30	Արնավուտքէօյ. Վանիքէօյ. Չէնկէլքէօյ. Պէյլէրպէյ. Գուզկունճուք. Գապաթաշ:	4
12	Պէյքօզ, Բաչապահչէ, Գանլըճա, Ա. Հիսար, Գանտիլլի, Վանիքէօյ, Չէնկէլքէօյ, Պէյլէրպէյ:	21
1	Պէյլէրպ. Գուզկունճուք, Պէշիկթաշ:	22
1 45	Արնվ. Վանիք. Չէնկ. Պէյլ. Գուզկ. Գապաթաշ:	23
2	Պէյլէրպէյի. Թարապ. Պէյքօզ, Բաչապահչէ. Գանլըճա. Ա. Հիսար, Գանտիլլի. Վանիքէօյ. Չէնկ. Պէյլ.	28
3 15	Պէյլէրպէյ, Գուզկ. Պէշիկ. Գապաթաշ:	23
3 45	Պէյքօզ Բաչապ. Գանլ. Ա. Հիսար, Գանտիլ. Վանիք. Չէնկէլք. Պէյլէրպ. Գուզկ. Իւսկ.	21
8 45	Էմիրկեն, Ռ. և Ա. Հիսար, Գանտիլլի. Արնավ. Չէնկէլքէօյ, Պէյլէրպէյ. Օրթաք. Գուզկունճ. Պէշիկթաշ, Խասկիւղար. (Ուրբաթ օրերը ժամը 9ին Պէյքօզէն, Բաչպ. Ռ. փ. մահ. Գանլ. հանդիպելով:)	23
10 5	Վանիքէօյէն ուղղակի կամուրջ:	21
11	Պէյլէրպէյէն »	22

ԿԱՄՈՒՐՋԷՆ ԵԼՆՈՂ ՇՈԳԵՆԱՒՆԵՐԸ

Եւրոպական եալը

Ժամ		Թիւ
1 15	Պէշիկ. Օրթաք. Գուր. Արնավուտ. Պէպէք, Ռ. Հիսար, Էմիրկ. Եէնիքէօյ, Թարապ. Պէյլէրպ. Եէնիմահ.:	32
1 30	Գապաթաշ. Խասկիւղար Պէշիկթաշ. Գուզկունճուք. Օրթաք. Պէյլ. Չէնկ. Արնվ. Գանտ. Ա. և Ռ. Հիսար, Գանլճ. Էմիրկեն, Եէնիք. Բաչապ. Պէյքօզ. Թարապ. Պէյլէրպ. Եէնիմահ:	1
2 30	Գապաթաշ, Պէշիկթաշ, Օրթաքէօյ, Արնավ. Ռ. Հիսար, Պօյաճըքէօյ, Եէնիքէօյ, Թարապիա, Պէյլէրպ. Մէզարպ. Եէնիմահ.	22
5	Պէշիկ. Օրթաք. Գուրուչէշմէ. Արնավ. Պէպէք. Ռ. Հիսար, Պօյաճ. Էմիրկեն. Եէնիք. Պէյքօզ. Թար. Պէյլէր. Մէզարպուրնու. Եէնիմահալլէ. Գավաքլար: (Ուրբաթ օրերը Սթէն)	28
6 50	Խասկ. Պէշիկթաշ. Գուզկունճուք. Օրթաքէօյ Պէյլէրպէյ. Չէնկէլքէօյ, Արնավուտքէօյ, Գանտ. Ա. և Ռ. Հիսար. Գանլըճա. Էմիրկ. (Ուրբաթ օրերը Ռ. փ. մահ. Բաչապ. և Պէյքօզ հանդիպելով:)	23
8 15	Պէշիկ Օրթաք. Արնավուտ. Պէպէք, Ռ. Հիսար, Էմիրկեն, Եէնիք. Թարապիա. Պէյլէրպէյի, Մէզարպուրնու.	20
10	Պէպէք, Ռ Հիսար, Էմիրկեն, Եէնիք. Թարապ. Պէյլէրպ. Մէզարպ. Եէնիմահալլէ:	32
10 30	Պէշիկ. Օրթաք Գուրուչ. Արնավ. Պէպէք, Ռ. Հիսար, Պօյաճ. Էմիրկեն, Սթէն. Եէնիք. Թարապ. Պէյլէրպ. Մէզարպ. Եէնիմահ:	33
11 10	Պէպէք, Ռ. Հիսար, Պօյաճ. Սթէն. Եէնիք. Թարապ. Պէյլէրպ. Մէզարպ. Եէնիմահ: (Շաբաթային կոյմերուն Սթէնիա չհանդիպիր):	28

Ասիական եալը

Ժամ		Թիւ
12 45	Պէշիկ. Արնավուտքէօյ:	4
1 45	Ուղղակի »	20
2 15	» Պէպէք	34
9 45	Գապաթաշ, Պէշիկթաշ, Օրթաքէօյ, Գուրուչ. Արնավուտքէօյ	4
11	Գապաթաշ, Պէշիկ. Օրթաք. Գուրուչ. Արնավուտ.	23
11 15	Պէշիկթաշ, Գուզկ. Օրթաք. Գուր. Արնավ.	4
11 40	Պէշիկ. Օրթաք. Գուրչ. Արնավ. Պէպէք:	20
12	Պէշիկթաշ. Օրթաք. Գուրուչ. Արնավ:	1

Ասիական եալը

Ժամ		Թիւ
12 30	Ուղղակի Պէյլէրպէյ	23
2 20	Իւսկիւտ. Գուզկ. Պէյլ. Չէնկ. Վանիք. Գանտ. Ա. Հիսար, Գանլ. Բաչապահչէ, Պէյքօզ: (Ուրբաթ օրերը Ռ. փ. մահ.)	21
2 45	Ուղղակի Պէյլէրպէյ:	23
9 25	Գապաթ. Գուզկ, Պէյլ. Չէնկ. Վանիք.	21
10 15	Պէյլ. Չէնկ. Վանիք. Գանտիլ. Ա. Հիսար, Գանլճ. Բաչապ. Պէյքօզ, Մէզարպ. Ռ. և Ա. Գավաք:	34
10 35	Պէշիկթաշ. Գուզկունճուք, Պէյլ.	22
11 5	Պէյլէրպէյ. Չէնկէլք. Վանիք. Գանտ. Ա. Հիսար, Գանլ. Բաչապ. Պէյքօզ:	21
11 40	Գապաթ. Գուզկ. Պէյլ. Չէնկ. Վանիք.	22